

acció valenciana

butlletí quinzenal .... organ d'«acció cultural valenciana»

any II - n.º 20

valencia 20 febrer 1931

15 centims

editorial

en aquests moments...

La primordial preocupació que devem tindre nosaltres, valencians, en aquests moments crítics de l'història peninsular és valencianitzar el nostre poble. És ben cert que allò que és nostre per naturalesa no correrà perill quan tots sapiam que es nostre. Doncs, la primera idea que hi ha que propagar pel nostre poble és aquesta: València és del valencians. Quan tots ens aplegarem sota aquest lema el nostre triomf serà total i inevitable.

Mentre aquest bell somni arriba, deixem que la vella política és resolga els conflictes que ella mateixa es va saber crear. I que la nostra tasca sia: propagar en la consciència dels demés allò que està en la nostra consciència. Crear un estat d'esperit col·lectiu que reflecti el nostre estat d'esperit propi. Convèncer els nostres conciutadans d'allò que nosaltres estem convençuts. I que aquesta tasca sia fervent, continua, apassionada.

El conreu, en primer terme, de la nostra llengua, de la nostra cultura, ens permetrà de dur a cap aqueixa finalitat desitjada. A d'açò devem dedicar, puix, tots els nostres esforços. Nosaltres, en la mida de les nostres petites forces, així ho fem. Cal que tots els que senten amb força aquesta idealitat nostra fassen com nosaltres. Un esforç decisiu de tots pot donar una gran empenta a la nostra renaixença. Una propaganda valencianitzant, ampla, intensa, ens pot donar prompte el triomf dels nostres ideals.

En aquests moments crítics de l'història peninsular la nostra posició ha d'ésser àmpliament i íntegrament valencianista. I la nostra tasca, la propaganda activa i continua de la nostra llengua i de la nostra cultura. Que tard o d'hora el nostre moment arribarà. I amb ell el triomf de les nostres més cares il·lusions.

---

valencianisme no és precissament folklorisme, ni menys folklorisme incivil de falles, traques i momes.

ésser valencianista no consisteix en malparlar d' espanya.

el valencianisme és una afirmació de raça i de cultura i, per tant, de supremes sacrificis.

---

notes lingüístiques

II

llengua literària i dialecte

a f. carreres i de calatayud

Durant la primera etapa romànica, a mesura que les llengües filles del llatí es van diferenciant i que cada una d'elles adquireix estat literari, hom pot veure quina lluita se estableix entre els diversos dialectes per tal d'arribar a una unitat lingüística, en el terreny literari. Ferdinand de Saussure, en un llibre que ha estat citat per A. Meillet com el més profund sobre els principis de la lingüística, en parla així: «Per llengua literària entenem no solament la llengua de la literatura, sinó, en un sentit més general, tota classe de llengua cultivada, oficial o no, al servei de la comunitat sencera. Lliurada a ella mateixa, la llengua no coneix més que dialectes, cap dels quals no s'estén sobre els altres, i per això està destinada a un fraccionament indefinit. Però com que la civilització, tot desenvolupant-se, multiplica les comunicacions, hom tria, per una mena de convenció tàcita, un dels dialectes existents per fer-ne el vehicle de tot el que interessa la nació en el seu conjunt. Els motius d'aquesta tria són diversos: adés al de la província que té l'hegemonia política o nla civilització és més avançada, adés al de la província que té l'hegemonia política i on radica el poder central; adés és una cort que imposa el seu parlar a la nació. Un cop promoguda al rang de llengua oficial i comuna, el dialecte privilegiat resta raraments dialectals d'altres regions; esdevé més dialectals d'altres regions; esdevé més compost, sense però perdre completament el seu caràcter original: així, en el francès literari hom reconeix bé el dialecte de l'*Ile-de-France*, i el toscà en l'italià comú. De totes maneres la llengua literària no s'imposa en un sol dia, i una gran part de la població es troba bilingüe, parlant al mateix temps la llengua de tots i el *patois local*». (*Cours de linguistique général*, París, 1922, pp. 267-268).

Per a la nostra llengua aquesta lluita no es manifesta en el començament, perquè les variacions dialectals o són ben minses o no existeixen. Muntaner, en la seva crònica, confirma aquesta unitat quan diu que enlloc del món hi ha tantes gents que parlin un sol i mateix llenguatge com hi ha a Catalunya. I Muntaner no parlava pas per referències; havia recorregut totes les terres del nostre

hi han estats quals crisis no són pas polítiques, socials ni de règim, són de liquidació total en nom del principi de les nacionalitats, que és la major conquesta del segle xx

imperi, i ell, fill de Perelada (a l'Empordà), escrivia la seva obra a València. No ha d'estranyar-nos, doncs, davant aquest testimoni, que en les primeres obres de la nostra literatura es manifesti ja una unitat perfecta—una unitat tal com és possible de manifestar-se en l'Edat Mitjana, sense acadèmies, sense ortografia fixada, sense altra gramàtica que la llatina.

Examinant bé les raons d'aquest fet, hom arriba a comprendre'l de seguida. El català no havia florit a diverses bandes al mateix temps, com l'espanyol, com el francès, com l'italià; havia començat al Nord de Catalunya, i del Nord s'estengué cap al Sud i cap a les Illes, sense altra diferenciació, potser, que un dialecte oriental i un dialecte occidental. En l'espanyol, per aconseguir una unitat, calia que el castellà s'imposés damunt el lleonès i, més tard domunt l'aragonès; el català començava la seva vida uniformement. És natural que el contacte amb els parlars anteriors de les terres novament conquistades havia de posar alguna diferència que no podia ésser massa grossa quan Muntaner s'atrevia a dir aquelles paraules, contrastant-ho amb el llenguatge de la gent de la península endins, i si es té en compte que cap escriptor de València—Canals, Jordi de Sant Jordi, Auzias March—o de Mallorca—Ramon Llull—es diferenciava més dels escriptors del Principat—Bernat Metge, l'autor de *Curial e Güelfa*—que aquests entre ells mateixos poguessin diferir.

Es l'esfrondament de la nostra nacionalitat davant aquesta ficció d'unitat espanyola que comença amb els Reis Catòlics, és la repartició de Catalunya entre dos Estats diferents, és la gran influència espanyola a València i francesa al Rosselló, el que determina més que res, i en major grau, les diferències dialectals que avui existeixen, de fet, dins la nostra llengua comuna. Hi contribueix, també, la disposició de Felip V (tractant la nostra pàtria com a *país de conquesta*—ell mateix ho diu amb paraules semblants—) que prohibeix l'ús oficial de la llengua materna i afoleix totes les nostres lleis i els nostres furs i privilegis. Perduda la categoria de llengua oficial, oblidat per la gent que la parla el sentit d'unitat, lliurada l'escassa literatura que

encara es produeix a una imitació servil de la literatura espanyola, en terres de la península, i francesa, en el Rosselló, amb grans influències d'ambdues llengües, els nostres dialectes anaven a diversificar-se, seguint el camí que mena a la desaparició d'una llengua.

Sortosament, la reacció vingué a temps. I pogué recolzar-se, com remarca Meillet en el seu interessantíssim llibre *Les langues dans l'Europe nouvelle* en la importància econòmica de Catalunya i en el nivell relativament elevat de civilització de les nostres terres. Això distingeix, segons l'il·lustre lingüista, el cas de les terres catalanes del cas de Provença. I afegeix: «En la petita regió catalana, essencialment rural, que pertany a França, la qüestió de la llengua no existeix més que a Provença, amb tot i que, el català *tenint una forta unitat* (subratllem nosaltres) i diferint radicalment del francès, el parlar local, recolzant-se per altra part sobre el català d'Espanya, es manté com no ho fa cap indret a França».

En aquest recobriment de la llengua nostra, que dissortadament encara no és total, però que cal confiar que ho sigui aviat, s'ha plantejat amb caràcter d'urgent la qüestió dels dialectalismes. S'ha plantejat, principalment, per a València, que no va saber incorporar-se, al temps just, amb prou intensitat, a la renaixença literària per a deixar-hi una forta empremta.

La llengua catalana, que en l'Edat Mitjana va estalviar-se una competència de dialectes, l'ha hagut de sofrir ara, per bé que no d'una faísó igual que en aquelles reculades èpoques. Algún escriptor valencià voldria que es fes una tria del millor dels actuals dialectes catalans i se li donés categoria literària, i se hi fessin, després, les aportacions de s altres dialectes que hi fossin necessàries. Naturalment, això, d'una manera preconcebuda, no és viable; és un fenomen que ha de realitzar-se sense que la gent se n'adoni. I que, per a la nostra llengua, ja sembla que s'hagi fet. Molta gent oblida que la nostra renaixença no és cosa de pocs dies. D'ací a dos anys—el 1933—haurem de celebrar el Centenari de *Oda a la Pàtria* d'Aribau. I aquesta poesia fou seguida, ben aviat, per les de Rubió i Ors, Víctor Balaguer, per la restauració dels Jocs Florals de Barcelona, per la creació del Rat Penat, a València, etc. Seran cent anys de renaixença catalana, que sembla que són prou per a haver deixat uns començaments segurs y una orientació ben sòlida per al futur de la nostra llengua.

Després de les temptatives d'aquella floració de poetes matiners, d'aquella albada de rossinyols, de què parla Verdaguier, l'obra immensa d'aquest poeta posa una fita inaborrable en el recobriment de la llengua; per ella el parlar de la plana de Vich té un lloc importantíssim en la formació de la llengua literària. Maragall, més tard, Narcís Oller, aporten elements barcelonins i vallencs, respectivament, a aquesta llengua encara no plasmada. El català oriental, de mica en mica, aporta amb més intensitat que els altres dialectes els seus recursos d'expressió fins a esdevenir el nucli central de la llengua que tothom escriu. Els escriptors de Mallorca constitueixen, ben aviat, una nova font de riquesa per a l'idioma; s'adapten sense resistència a la llengua comuna i hi buiden una sèrie de mots i d'expressions que constitueixen, potser, l'aportació dialectal més remarcable—la llengua de Verdaguier havent passat a ésser cosa essencial en el català literari. De tots els indrets, de totes les comarques, hom va donant el seu tribut per a la millor riquesa i esplendor de la llengua de tothom. Si una excepció hi ha, és precisament València. Algun

cas isolat—com, per exemple, el de Teodor Llorente, abans, i el formidable d'Ernest Martínez i Ferrando, ara,—no rebaixa la generalitat de l'excepció que apuntem.

No s'ha d'escatir ací el perquè d'aquest abstencionisme de València. No volem esbrinar les actituds dels pocs escriptors d'abans d'ara. El fet és que avui, en florir noves revistes i en intensificar-se el conreu de la llengua pròpia, hom ha topat amb el problema d'adaptar-se a la llengua literària que hi ha ja creada, o bé formar-se'n una de nova, tan cadament, localment dialectalista. Cal indicar, de bell antuvi, que una de les preocupacions que dominen és la de creure que la llengua literària és purament la que es parla a Barcelona, i tothom s'ha d'adaptar-hi sense remei. Un home tan assenyat com Lluís Revest ha arribat a escriure que la tendència més poderosa al Principat «consisteix a prendre com a norma del català—com a *català normal*, segons expressió de l'il·lustre filòleg En Pompeu Fabra—lo parlar de Barcelona i rebutjar més o menys tot allò que eix parlar ha deixat caure en desuetud per clàssic que siga i per viu que estiga en altres regions del domini de la llengua». I a continuació exposa una sèrie de consideracions sobre el parlar de Barcelona, que no és del cas recollir ací.

Cal dir que això no és veritat? Seria un absurd negar la influència que actualment exerceix Barcelona, amb cinc diaris en català, grans revistes com la *Revista de Catalunya*, *La Paraula Cristiana*, traduccions seriades de clàssics grecs i llatins com les de la *Fundació Bernal Metge*, traduccions dels clàssics del món i edicions dels nostres clàssics, com les de l'*Editorial Barcino*, publicacions científiques com *Estudis Universitaris Catalans*, *Anuari de l'Oficina Romànica*, *Analecta Sacra Tarraconensis*, *Ciència*, *Monografies Mèdiques*, *Bulletí de Dialectologia Catalana*, diverses col·leccions literàries, etc. Però, a quimpreu és guanyada aquesta influència! De totes maneres, al davant d'aquestes publicacions es troben homes de tot arreu, i l'accent que menys pot notar-s'hi és el de Barcelona. Compareu, sinó, qualsevol de les revistes i col·leccions que he citat, amb el popular *Xut!*, que és l'única fulla genuïnament barcelonina, i me'n sabreu donar raó. I és que l'escriptor de Barcelona, per altra part, sap prescindir del llenguatge que parla, i escriu a *lloure, llumí, mant, adés, fou, anà*, i una bona maina de paraules i frases que mai no s'ha trobat a la boca, sinó que li han vingut de Mallorca, de Lleida, de València, del Camp de Tarraçona, de l'Empordà i fins i tot de l'Alguer.

A València sembla que un criteri una mica estès és de basar-se en la llengua parlada a determinats llocs gens purs, i això dona origen a aquelles horribles formes en *-xk-*, com LLIXCAU, VIXQUÉ, SOERIXCA, que tothom pot comprovar (examinant l'utilíssim estudi de Francesc de B. Moll *La flexió verbal en els dialectes catalans*, començat a publicar en el volum II de l'*Anuari de l'Oficina Romànica*) que de vint-i-tres pobles valencians, sols en un o dos, en determinats verbs—no d'una manera tan general com estenen les nostres publicacions—, i, en algun cas molt rar, en vuit i fins en deu llocs, es pronuncia d'aquella manera.

Peró, inclòs eliminant de la llengua escrita per la gent de València aquests localismes que cal combatre a ultrança, sembla que existeixi una tendència, per part de molts escriptors, a no abandonar les formes dialectals que poden recórrer en algun precedent de l'Edat Mitjana—o que no tenen un precedent, en la forma que avui els dona la llengua general—, com, per exemple: *meua, crega, porie*, etc., que els escriptors no dialectalitzants escriuen *meva, cregui, porti*. Sanssure, en el seu llibre

citat, menciona el cas del francès *rei, lei*, al segle XI; *roi, loi*, al segle XIII; *roè, loè*, al segle XIV; *rwa, lwa*, al segle XIX. (A aquests canvis sols ha correspost un canvi en l'escriptura al segle XIII: de *rei, lei*, s'ha passat a *roi, loi*, i així ha restat escrit). Però es dona el cas, com pot veure's a l'Atlas Lingüístic de França, que hi ha molts indrets on encara es diu *rei, re*, sense que per això ningú s'hagi proposat en el modern francès d'escriure-ho com antigament. No és aquest un cas molt exacte al nostre, però és paral·lel, i pot fer-nos pensar en les millors solucions adoptables.

La qüestió que es posa és aquesta: ¿s'ha d'escriure *hòmens, puga, sofresca*, com feien els escriptors dels segles XIV i XV, o bé s'ha d'escriure *homes, pugui, sofreixi*, com han tendit a escriure els escriptors de diverses contrades que han col·laborat a la renaixença actual de la nostra llengua? ¿Quin dels dos camins és el que cal seguir? Es una cosa que hauran de resoldre els escriptors que tinguin un veritable sentit de responsabilitat. Però és bo, tanmateix, de fer-los pensar, que una llengua de tendències dialectals, davant la llengua unificada que escriuen la gent del Rosselló, Principat i Balears, sempre serà en menysvaloració d'aquella. I, altrament, que si és possible en les manifestacions purament literàries—poesia, teatre, novel·la—d'emprar una llengua que tingui un fort gust local, les obres científiques, en canvi—història, arqueologia, filosofia, ciències naturals, etc.—reclamen una llengua ben fixada i amb les menys variacions possibles. Perquè les obres científiques, realment, s'elevan per damunt la zona regional o local, i adquireixen una valor de universalitat. I si volem que de debò la nostra llengua tingui una consideració com a llengua de cultura, cal saber renunciar a totes aquestes petites satisfaccions i adaptar-se a l'idioma tal com l'escriuen tots. En una paraula, cal saber desfes-se del llast dialectal per a lliurar-se totalment a la llengua literària.

Tot això són suggestions, naturalment. Que voldríem, però, que els escriptors valencians tinguessin en compte. I que examinessin, si els fos possible, com s'han resolt aquestes coses en l'alemany, francès, anglès i espanyol, aquestes grans llengües que presenten infinitament més variacions—i més profundes—de una comarca a l'altra, que no pas les que hom pugui trobar en el nostre catalanesc, del qual Meillet ha remarcat, i no pas desencertadament, la *forta unitat*.

r. a. i s.

d' esport

netedat, força i salut

Els esports!

Hem arribat a un temps al qual els esports suren per damunt d'una corrent massa materialitzada: l'espectacle ha furat a l'exercici físic, al joc per el joc, la seua prima bella; ha canviat l'esperit respectable de les competicions veritablement cavalleresques per una forta defensa d'interessos, també molt dignes de cura, més d'un altre ordre que mai degué confondre's amb aquell que aixecava fins els núvols de l'ideal el concepte de la religió esportiva. Quim sentiment que huf si guen desapareguts quasi tots els exercicis de cultura física que abans replegaven tant de entusiasme entre la jovenalla i sols pel gust d'assolir el triomf, sense cap d'estímul utilitari!...

vida cultural

el crim de la falsificació del folklore

Fa algun temps va tindre lloc al casal del «Rat-Penat» una reunió musical. En ella es varen cantar unes cançons d'orientació popularista, valga la paraula. Com no tinc cap animadversió envers llurs autors vaig restar callat. Calia que no's prenguera a malvolença la meua protesta o a un insà moviment malgrat no ésserjo músic ni fer versos. Els seus autors mereixen la meua simpatia pel bon desig qu'ls orienta, encara que mon criteri personal no s'avinga totalment amb el seu.

Però és el cas que en aquesta reunió es va emprar la paraula folkloore, per designar les dites cançons i això no es deu deixar passar.

Al «Rat-Penat», de quals recerques folklòriques no tenim notícia que vegem la llum pública, si per cas s'hi fan, és a qui va dirigit el present escrit. A la joventut d'aquest centre i a llurs elements directius, no amb el desig d'començar una polèmica, si no amb la mes bona intenció de defensar el que crec un deure patriòtic ineludible.

La paraula folklore, de quin concepte literal no'ns interessa, si no el que li ha donat l'us que l'ha conservat sense traduir a totes les llengües cultes, es podria definir com: «da íntima i autèntica manifestació del sentir d'una raça». Aquest íntim sentir d'un poble el cercarem a totes les manifestacions de la vida d'ell a una de quines, la més interessant, és la música. Per a que una dansa, una cançó arribe a la categoria elevadíssima d'ésser folklore ha d'haver sofert el plebiscit de generacions i generacions.

Vejam el procés. Un ingenu compositor fa una cançoneta. Aquesta agrada, passa de boca en boca i tot el poble la coneix, és el que diríem ara la cançó de moda. Si aquesta melodia representa una veritable coincidència amb l'íntim sentir del poble no passarà de moda, es cantarà sempre amb gust, per aquell procés que'ns fa gaudir més allò que mes s'adapta al nostre ésser. Els pares la trametan als fills i aquests als nets i rodolarà a través dels anys anònima i mimada per tots els esperits sensibles. Si per qualsevol cosa aquesta cançó conté quelcom que no siga conforme a l'esperit popular, al pas dels anys de trametes de viva veu, perdrà allò amb el ésser racial, com la pedra cantelluda que rodola torren avall, esdevenint rodona a la fi. Inútil es dir que l'inspiració popular s'efegirà el que senta, un gir, una frase melòdica, que si resta a la cançó, serà perquè coincidirà amb l'autèntic sentir del «demos». Es, doncs, aquesta la mostra més pura de la sensibilitat artística de cada col·lectivitat. L'ànima dels

pobles que no'n sap d'aliances ni de lluites polítiques accentara cançons de pobles enemics, si en elles troba el reflexe del temperament seu. Així el nostre poble acceptà la vaguetat dels modes d'Asia Menor, musica «unimelòdica», melodies llargues i lentes que s'espaien lliurement i acaven en espirals elegants i abundoses. Les va acceptar i les ha conservades a través dels segles, prova la més forta, la més convincent i indestructible per l'argumentació, de la nostra semblança psíquica amb els pobles semites.

Qui és, doncs, qui gosarà irrogar-se la possessió íntegra de la nostra psicologia racial? És ben lamentable que el lements tan sagrats com lo nostre folklore es barregen encara que no siga més que pel nom, amb obres com les indicades de prosapia moderna sense lligam, ni tècnic, ni mel·lòdic amb la nostra música tradicional.

Obretes acollides allí, a dit centre, una de les quals es una cançó de mariner que fa pensar amb l'opera «Marina» i altra una lamentable «Cançó de la Trilla» paraula aquesta última ben indicant de son oríge modern, quan tenim mig perduda per eixos indrets la nostra meravellosa «Cançó del batre», de terres de Sueca, puríssima melodia germana d'altres algerines que cantaven els llauradors suecans quan batien (no trillaven) l'arròs a les eres, baix el tremolar de les estrel·les i la vermellor de les fogueres qu'il·luminaven llur rodar. Melodia llarga, melangiosa, que es cantava ací i allà, de era en era, fins a perdre a les més llunyanes i que formaven entre totes una estranya i suggestiva polifonia d'una intensitat dramàtica tan fonda com el «Burlatskaia» dels «burlakis» del Volga.

La feina es cercar el nostre tresor folklòric i no fomentar falsificacions del nostre ésser, més i més lamentables, ja que aquestes són les que resten, puix son impreses i es troben arreu, mentre que les altres, les autèntiques, es perden per a sempre i amb elles la nostra ànima autoctona pletòrica de racialitat.

Es aquesta la feina, joventut del «Rat-Penat», i no vetllades dignes d'un «Centro Taurino» o futbolístic, a no ésser que jo estiga equivocat amb el que ha d'ésser aquest centre que du el ranci nom de «Rat-Penat».

Si estem equivocats crec que podrem cridar més fort que mai les paraules del vers d'En Llorente:

«ab nostres propies mans, no ab mans estranyes, t'ham ferit i nafrat».

ismael cohen

sia el cristià el dócil als exemples i ensenyances de déu i si ell ha volgut parlar a cada poble en la llengua que li era natural i propia, no vullga el poble apartar-se d'aquesta divina ensenyança parlant al senyor en llengua forastera.

josep torres i bages

el teatre

l'inauguració de l'alkazar

Un nou saló s'ha obert per a conrear el nostre teatre nacional. Es proposa el seu empresari elevar el to de la nostra dramàtica fent que desaparega eixa xavacanería que fins ara semblava ésser inseparable del teatre valencià.

L'obra triada per a l'inauguració, El dragó del Patriarca (quin títol més propi de «Novedades», No sabrà el senyor Thous que es diu Drac?), és un considerable avanç amb respecte al que s'havia vingut fent de ja fa anys ençà. Una obra molt més digna, que totes les que es feren al Moderno. Però, si fa no fa, li hem de retreure encara alguns tocs de mal gust tals com aquella mena d'auques que recita Colauet en espanyol, i aquella afirmació del Capità de que a la protagonista no li deuen dir Mary, sinó Marieta, ja que és de Burriana.

El llenguatge és també ja quelcom més digne. Encara hi han els *después, hasta, adios, desde luego*, etc., etc. (quan desapareixeràn, Senyor!), més ja no diuen aquella sèrie de paraules espanyoles del Moderno. Caldrà, però, que en obres successives açò desaparega i aquestes paraules, tan usuals en la conversa, siguen substituïdes per les valencianes. Igual caldrà fer amb els noms: que ningú diga ja més *Joaquín*, ni *Francisco*, ni *Antonio*.

No és la classe d'obra que nosaltres volguérem vore al nostre teatre; però açò és ja una obra que es pot vore i escoltar sense que la dignitat de la nostra dramàtica patisca. Respecte a l'actuació de la companyia, cal remarcar la naturalitat i finura del galà jove, a més a més de la primera actriu i de Leopold Pitarch, i la poca gràcia, i grollera, que té Juli Espí, Caldria que fóra menys amarat.

Cal posar de relleu, també, la bona presentació de l'obra.

Al teatre es va vore un públic quelcom distint de l'acostumat a d'altres salons semblants. Que seguixca és el que fa falta.

Ara el que cal és que el senyor Barber no's limite a la producció dels autors valencians. Que aprofiti eixes magnífiques traduccions que a Catalunya hi han fetes de Jules Romains, de Tristan Bernard, de Lenormand, de Pirandello, d'André Charmel, i que amb lleus variants de llenguatge poden perfectament ésser representades a la nostra ciutat. D'eixa manera podria anar-se afinant el gust del públic.

***

Ara volem fer-li una pregunta al senyor Barber. Ens podria dir per quina raó els programes i els anuncis de l'Alkàzar van escrits en espanyol? Perquè ha posat a la porta «Teatro Alkàzar» i no «Teatre...»? I perquè no cura que els títols de les obres siguen escrits amb l'ortografia que totes les publicacions valencianes empen? Esperem la seua resposta.

j. t.

aquest número ha hagut de passar per la "censura"

Malgrat açò, és indubtable que tots els que volem conrear els factors positius per a la renaixença de la personalitat valenciana amb els seus atributs de moderna solidesa, estem obligats a curar-nos d'exemplar les aficions als jocs esportius, amb el pensament fix a l'endemà: necessitem, al mig d'altres coses, una generació d'hòmens i de dones, ben «mascles i femelles»; de xicots que, posseint un bell tressor de sanitat corporal, puguen emprendre les tasques que els hi són reservades a l'honor i progrés de la nació, que aqueixa

(Passa a la pág. 8)

les lletres

els llibres

dos textos versificats en català de la carta tramesa del cel⁽¹⁾

Als "Estudis Universitaris Catalans", Ramon Aramon i Serra, el nostre amic i col·laborador, ha publicat un estudi plé d'encís i d'interés sobre aquest tema de les literatures medievals: les epístoles del N. S. Jesucrist.

Les epístoles o cartes trameses del cel, amb altres llegendes semblants, hom creu que tenen un origen oriental. Com molts dels evangelis dits apòcrifs, en la seua difusió ha tingut bona part la mateixa pietat ben intencionada, malgrat prohibicions de Sinodes i Concilis. L'expansió d'aquesta manifestació literària a Catalunya és el que ha estat objecte de l'estudi d'Aramon i Serra qui escorcolla els manuscrits que contenen els textos catalans de la *carta que cayó de los cielos*, com diu un recull castellà, del segle XVII de la Biblioteca Nacional de Madrid, que conté una versió espanyola. La lletra tramesa des del cel fon ja condemnada, segons s'és dit, des dels primers segles, però la seua expansió no cessà per totes les terres de l'Imperi. A través dels temps i de les influències trobem la versificació de l'epístola en català, a l'igual que tantes altres tradicions i llegendes i obres piadoses. En la present edició es donen dos textos versificats l'un al costat de l'altre, de dos manuscrits diferents. La metrificació de les epístoles del cel catalanes és en versos aparellats, generalment de huit síl·labes. Com en la mesura i en la rima hi ha gran irregularitat, l'autor d'aquests estudis suposa que siguin textos transcrits de memòria. El tema d'aquestes cartes es ben piados i senzill; després d'un plany per l'incompliment del precepte dominical, hom anima als cristians a celebrar la festa del Senyor i dels Sants, anunciant, si no s'esmenen, malvestats i desconhorts sense fi. Aquests textos catalans tenen a més una descripció de les coses en les quals s'ocupa la gent el diumenge, les dels comerciants i llurs juraments per enganyar, el prestege de diners, aquells qui traslladen al diumenge llurs afers jurídics, plats, etc. Cal dir que aquest estudi que Aramon i Serra fa del text versificat català de la lletra caiguda del cel, té un gran interès per exposar el contingut d'aquesta i donar la seua edició acurada segons dos manuscrits.

(1) "Dos textos versificats en català de la carta tramesa del cel", per R. Aramon i Serra. Extret dels "Estudis Universitaris Catalans", XIV. 20 pàgs.

tota doctrina que pren per base la unitat, si es filla de procediments racionalistes, ha de vindre després de llargs treballs filosòfics; puix el món, lluny de presentar a primera vista la unitat, ens ofereix per tot arreu multiplicitat i varietat.

balmes

informació literària

* La Castellonenca de Cultura...

ha publicat el número del seu butlletí corresponent a Gener-Febrer. Amb nombrosos gravats, d'acurada presentació i amb un text interessantíssim, el seu sumari és el següent: La llegenda de la Verge, per A. Sánchez Gosalbo.—A genealogia, per Armand de Mattos.—*Estudios de Derecho foral valenciano: Derechos de la viuda indotada*, per Honri Garcia.—Les relacions monetàries entre Catalunya i València des de 1276 a 1376, per F. Mateu i Llopis.—Una excursió a La Balma, per Carles G. Espresati.—L'Argentera, per Angel d'Almalafa.—Notes bibliogràfiques.—Revistes.

valència reneixent

D'uns anys ençà que venim observant a València un desvetllament cultural i patriòtic importantíssim. La Dictadura implantada l'any 1923 pel general Primo de Rivera li donà una forta embranzida. En donar-se el poble català al conreu del propi idioma com a reacció a les mesures repressives del govern i com a compensació al dejuni polític que aquest li imposà, València que no havia arribat encara a sentir com nosaltres la necessitat de fer-se una cultura autòctona a base de la llengua pròpia—i no oblidem que esperits selectes, meritíssims, hi han treballat molts anys abans de la Dictadura—reaccionà també davant l'actitud de repressió sistemàtica del català (i en general de tot el que constituïa una manifestació del nostre esperit) i es donà com mai a la gloriosa llengua que immortalitzaren Ausies March, Roiç de Corella, Jordi de San Jordi, etc.

Fou la joventut valenciana la que es posà decididament a la davantera del moviment. Una joventut culta i ardida, estudiants i obrers, frisosa d'horitzons amples i d'ideals de progrés. Una joventut que ha començat a desbrossar el camí del valencianisme; que sap donar al «Rat Penat», per exemple, el valor real que té com a entitat servadora del caliu sagrat per mitjà dels seus Jocs Florals, però que actualment la seva obra resulta anacrònica i cal superar-la. I, tanmateix, aquesta joventut de què parlem l'està superant la obra del «Rat Penat» històric, d'una manera que fa esperar una esplèndida collita en temps no gaire llunyà.

En una de les nostres edicions darreres vam honorar-nos transcrivint un article aparegut a ACCIO VALENCIANA en el qual es feia manifestació de valencianisme autèntic, s'invocava per una actuació tendent a unir València al seu antic punt d'origen: ço és a la gran Catalunya. Belles perspectives per València que es retroba i per Catalunya, la germana gran.

Tres publicacions periòdiques d'estudis i de combat mantenen en la premsa l'estendard del valencianisme: «Taula de Lletres Valencianes» (revista quinzenal); «Acció Valenciana», també quinzenal, i «Avant», setmanari. «Taula», la més antiga, s'especialitza en la crítica literària i en els estudis històrics, «Acció» que acobla un estol de joves universitaris i és òrgan de l'entitat Acció

Cultural Valenciana, és de caràcter eclètic; parla de lletres, música, cinema, excursionisme i nacionalisme. «Avant», la més jove, car la seva publicació data del 13 de setembre darrer, adopta una posició de batalla i s'ocupa en preferència de problemes polítics, sempre, però, dintre un to valencianista normal. Es portava de l'Agrupació Valencianista Republicana.

Al voltant d'aquestes tres publicacions s'arredossa la joventut valenciana que pensa i treballa; la joventut que es daleix i lluita per un demà esplendorós que estigui d'acord amb la idiosincràcia i amb l'esperit de València.

La primera batalla lliurada per aquesta joventut valenciana és a favor de la llengua; de la depuració del propi idioma. Les tres branques amb què es divideix el moviment valencianista actual coincideixen i actuen junts en aquesta croada. Saben que l'idioma és la base de tota altra activitat de l'esperit i s'hi donen sense reserves. El patró adoptat és el català de l'Institut i de Pompeu Fabra, naturalment, però malden per a aportar-hi el to valencianista, és a dir, tracten, i amb raó, d'incorporar-hi aquelles paraules i locucions pròpies que no desdeixin del geni de la llengua, ans li donen el color dialectal del qual València és possessora.

Dintre aquest moviment cultural valencianista es destaquen ja algunes personalitats amb relleu propi. Són les dels germans Martínez-Ferrando, E. López-Chavarri, Duran i Tortajada, etc. de la guardia vella, diríem; R. Almela i Vives, Artur Perucho, J. Just i Gimeno i Joan Xabàs, dels més nous, i Carles Salvador, Adolf Pizcueta, Bernat Artola, E. Navarro-Borràs, F. Caballero-Muñoz, Maximilià Thous i Llorens, entre molts d'altres, i que ens perdonin les omissions que indubtablement hi haurà en aquest lleuger comentari. Aquest noms, però, representen tota la força i puixança del moviment i, també, les diferents tendències o grups amb què es manifesta el ressorgiment de l'ànima valenciana.

Catalunya veu amb satisfacció aquesta florida d'energies i voluntats de la germana València. Es necessari que les estimuli i no els regategi l'ajut. «Palestra» podria ésser el nexa d'unió i l'instrument d'expansió i intercanvi d'idees i d'iniciatives. De moment sabem que acaba d'establir-hi una delegació, de la mateixa manera que n'estableix una altra a Mallorca, l'altra germana dilecta. Cal intensificar aquestes relacions i encarrilar-les degudament. Un pla coordinat d'actuació a ambdós països catalans s'imposa. Cal que els nostres homes de ciència, els literats, els polítics i els artistes, hi vagin a donar conferències, audicions, etc. i que els representants de la joventut valencianista i mallorquina hi corresponguin retornant la visita dels nostres representants i donant a conèixer a Catalunya els seus ideals i les seves inquietuds.

Aquesta tasca beneficiaria les relacions entre mallorquins, valencians, i catalans; la cultura general hi sortiria guanyant, també, i, finalment, el problema de la llibertat de la pàtria heuria l'aportació de dues forces fins ara al marge del nostre moviment nacional.

(De la revista catalana de Buenos Aires "Ressorgiment" gener de 1931)

les arts

sobre la música a l' universitat

En un article anterior donarem a conèixer al lector quelcom de l'ambient musical de les universitats estrangeres; és a dir, donarem a conèixer el que es reflexava en una secció de la *Revue de musicologie*, de París, i els seus quatre números de l'any 1930. I de la llista de conferències lliçons, etc., que reproduïm, podem extreure diverses conclusions.

La primera i quelcom petrogrullesca, és que a diversos països europeus, existeix l'ensenyament de la música a l'universitat: però no de la pràctica d'aquest art (que això està millor per a les escoles especials) sinó de l'història, de qüestions d'alta estètica.

Igualment que professors d'una nació acudeixen a d'altres a donar conferències, cursos, etc., sobre qüestions musicològiques.

Que a certes universitats existeixen seminaris de musicologia i que aquests tenen publicacions on es poden publicar estudis musicològics.

Que disfruten certes universitats, és clar, donen audicions interessants de música (per exemple el de fragments comparats de les «Armidés» de Lully i de Gluck; el d'obres litúrgiques gregorianes, etc.)

Que el títol de professor de musicologia ha estat donat a certa universitat.

Que disfruten certes universitats, és clar, de cursos de musicologia per a estudiants; però, de més a més, cursos públics on pot fer cap tothom.

Etc., etc.

Clar és que l'ensenyament de la música no té la mateixa intensitat a uns països que a d'altres. Alguns pensaran tal volta que a Alemanya existeix més temperament musical i per això té més preponderància en dita nació l'estudi de la música; altres tal vegada pensaran que precisament per a dita preponderància, pot ésser major l'afició i l'educació i l'aument dels temperament musicals.

A França, si no estem equivocats, existeix l'ensenyament de la música a tres universitats: a la de París, a la d' Strasburg (ací dues seccions: una francesa, altra alemanya) i a la de Grenoble. Els cursos que a la Sorbona donava Romain-Rolland quan era ell el professor d'història de la música, gaudien d'una expectació verament memorable. I ho recordem de passada per fer constar l'atracció que per certs estudis pot fer un home d'alta autoritat, entre les intel·ligències joves; estudis que tant de bé poden fer a certes nacions on dites disciplines tenen una vida molt jove i molt limitada encara, malaguanyadament per l'història de l'art nacional i tal volta el que és més interessant: per el pervindre.

Poc podem estendre'ns amb respecte a França; no tenim a mà documentació, encara que no fa molta falta puix aquests articles no són mes que apuntacions d'aquesta qüestió i es donaria l'autor per satisfet si en alguns lectors creava iniciatives i suggestions.

Referim-nos a Alemanya. A aquesta nació, de vint universitats, setze tenen en els programes l'ensenyament de la música i els candidats del doctorat de filosofia poden triar la ciència de la música, com a branca principal. A Àustria, de cinc universitats, tres posseeixen igual organització en ço referent a la música.

A aquestes universitats, l'ensenyament és molt enlairada i existeixen els títols de professors ordinaris i extraordinaris, *privatdozenten*, directores de música, lectors, etc. I casibé tots són músics de professió.

I clar és que si la ensenyament de Romain-Rolland a la Sorbona, fou transcendental, igualment ho foren a Berlín i a Viena les dels eminents musicòlegs Spitta i Hauslick. A la Península no hi ha cap de tots tres: però, i l'ambient per a crear-los, ont és?

A les universitats alemanyes l'ensenyament musical superior, compren: contrapunt, harmonia moderna, principis de fuga, de composició, d'orquestració, lliçons sobre formes musicals, anàlisis d'obres clàssiques i modernes, història de la música, etc. S'estudia amb particular atenció ço referent a l'art musical en els segles XV, XVI i XVII; es desxifren, critiquen i estableixen definitivament els textos, es comparen les versions (en fi diu l'autor de qui prenem aquestes dades—es fa un ver treball de filologia músical)...

L'art contemporani es igualment estudiat pels músics-filòlegs. «I així es compren—diu l'autor al·ludit—que amb dita preparació els musicòlegs realitzen una real influència en el gust del públic»...

De més a més, en algunes de dites universitats s'han creat chors, compost de tota mena d'estudiants, que executen obres a capella de Bach; dels mestres renacentistes, etc.

I a la Península? Res de nou a l'oest, a l'est i al nord. És a dir, sí: ja sé que a València y a Madrid, existeixen classes a l'universitat on els mestres, Chavarri ací i Rafael Benedito allà, fan interpretar chors als estudiants. I açò està molt bé; açò pot fer despertar alguna sensibilitat musical dormida al fons del cor d'algun estudiant de ciències o de dret.

Però creiem més important encara i més adequat a l'universitat, els alts estudis musicals, l'història, l'investigació, etc., per tal de que quan un jove mostrés disposició i decantament per aquests estudis (i indubablement n'hi han de jòvens així) no es trobés sol, desamparat i de tal mode obligat a fer el seu camí per si mateix, que molts, n'estic segur, es detindrien, es desil·lusionaran o es cansaran; el més segur serà una desorientació, que els farà perdre molt de temps i tal volta els comdenarà per sempre més a ésser estèrils.

Si, altrament, a les universitats de la Península es volgueren nomenar professors de musicologia, tal volta sobraren universitats, si els nomenats havien d'ésser persones ben sòlidament preparades, puix seria el camí de que un dia no succeïra el mateix.

I per a terminar, quelcom referent a València. En setembre de l'any 1929, es va complir el centenari d'Antoni Eximeno, teòric de la música. Ningú no s'en recordà, ni a València no s'ha fet mai res en son honor. I no obstant bé valia la pena. L'il·lustre canonge i mestre Ripollés ens deïa una vegada que a València devia haver una càtedra d'Antoni Eximeno. Ací tenim una magnífica suggestió. Si alguna vegada a nostra universitat es creara una càtedra d'alts estudis musicals, estaria bé demanar que portara el nom d'Antoni

Eximeno (clar, el primer seria demanar la càtedra). I, si no tant com a les universitats alemanyes puix l'ambient ni el temple donen per tant, bé estaria al menys en algunes de la Península, alguna de les ensenyaments que hem esmentat.

Per altra banda hi ha precedent: a l'universitat de Salamanca, en el segle XV éra professor de música Bartolomé Ramos de Pareja.

e. ranch

la música

l'orquestra clàssica: estrena de homenatge a debussy

Fundada i dirigida l'Orquestra clàssica per l'eminent mestre Saco del Valle, compleix aquesta agrupació amb excels el fi que es proposa, es dir, cultivar la música clàssica i la moderna escrita per a d'aquesta classe d'orquestrats.

Amb gust la sentírem el curs prop-passat, quan portava pocs dies de vida, i amb tant o més l'hem sentida enguany.

Començà el programa àrdidament amb la senzill obertura del «Prometeu» de Beethoven. «Fulla d'álbum», que seguia, no és obra on Wagner es pot desenrotllar; el seu element és el teatre, la gran orquestra, la fantasia, etc., al cap i a la fi l'obra té frases molt «wagnerianes». Tancaren la primera part, la «Serenata» d'Elgar, compositor anglés poc conegut i gens jove, i una «Suite de Danses» de Glück e nla qual no podia faltar l'indispensable «Tambourin».

La segona part estava dedicada a la «Simfonia d'Oxford» de Haydn, autor quina fecunditat (més d'un centenar de simfonies i altres tants quartets), ens fa confondre unes simfonies amb altres, menys mal que algunes porten títols, tals com les d'Oxford, de Londres, Militar, El Mestre d'Escola, Timbals, etc., etc. L'Orquestra clàssica, sota la enèrgica batuta del mestre Saco del Valle, tocà la simfonia admirablement, cosa no facil d'aconseguir amb obres clàssiques, en les quals la més petita equivocació es posa prompte al descobert.

El mestre Saco del Valle correspongué als aplaudiments amb un «Vals» de Tchaikowsky.

La tercera part, dedicada gairebé tota, a la música moderna, començà amb una obra que mereix paràgraf a banda.

«Homenatge a Debussy», de Manuel Palau, és una obra (aliança d'erondó i sonata) amb abundància de motius, a quin més original, curiosos i interessants harmonies, varietats de ritmes i riquesa de color orquestral.

Es una de les obres de més vàlua de l'il·lustre autor de les «Gongorianes», puix malgrat les reduïdes dimensions, és del millor que te escrit. «Homenatge a Debussy» és per a Palau, el que la «Pastoral d'estiu» és per Honneger, o «L'après midi d'un faune» és per a Debussy.

El públic aplaudí l'obra, i el mestre Palau, que la dirigia, brindà—sempre atent—els aplaudiments als músics de l'orquestra.

Seria molt grat a alguns crítics, que l'autor de «Siluetes», deixara de banda la tèn-

excursionisme

terres valencianes

les avançades del sud, dins la mar...

Hem parlat ací de la serra d'Aitana, el cim més alta del Sud de València. Acabarem les nostres línies al·ludint a Puig-Campana, la de la llegenda del gegant Roldà, o Goliat, que tant se val... De Puig-Campana va anar vers la mar, dins la mar, damunt de la platja de la Cala, d'un puntelló gegantí, l'illa de Benidorm, aquesta illa que és un tresor de pesca—no heu probat el *xerret de l'illa*, que permet viure a tants mariners?—i que des d'antic es disputaren la Vila i Benidorm; precisament Alfons V en va parlar... En realitat l'illa de Benidorm és la nostra avançada. València—regne acabava en el riu d'Aigües, primerament; a Alacant li donà fur de Castella Alfonso el Savio... Tabarca no és tan valenciana com l'illa.

Avans—més cap al Sud—hi han altres avançades: totes eixes eixides on encara en el segle XVIII hi havia soldats que guarnien les costes i atalladors, que es deien cavallers... La torre del Xarc, la de les Caletes, la del Paradís—prop de la «Nina» i del «Bell Puig»—, amb els seus records folklòrics que parlen de moros que se'n van i deixen amor de dones cristianes...

Però les dues grans avançades típiques de La Marina són Cap Sant Antoni, a Xàvea, i Penyó d'Ifach, a Calp.

El Patronat del Turisme ha tingut l'altíssima idea de posar dos rètols a d'aquella contrada. L'un diu que Dènia és ciutat grega; l'altre, baix del nom del Calp, indica l'existència del Penyó d'Ifach. A d'això es limita el flamant institut nacional espanyol. No diu res de Xàvea. El qui va per la carretera de València a Alacant, passarà Gata i no se'n adonarà de que es va a Xàvea per allí. Si Xàvea fóra un poble vulgar, perquè demanar altra cosa al Patronat? Però Xàvea té evocacions dels grans mestres de la pintura nostra i Xàvea és el camí del Cap de Sant Antoni. Una platja bella, amb notes de tipis-

me mariner meravellós, es troba després de recórrer una carretera que té als costats torres i xalets. Si voleu deixar per a més tard el vore l'hermosa església i altres monuments, anirem ara dalt, al Cap de Sant Antoni. Es munta—en auto—per un camí pintoresc, vorejat pels arbres, i en el qual no falta la bellesa d'un racó per a fer alt a mijant de la gita: el calvari, amb casetes blanques de calç i xiprers verds, d'un verd fosc que contrasta amb el blau de la mar. Un xic més amunt el Far, el Semàfor, i... l'infinit. Des d'allí—diuen—es pot vore Mallorca, illa daurada.

Anem a Calp. Té coses típiques als carrers i a l'església. Però per a fer «camping» el millor és anar directament al Penyó. Passem pels «Banyes de la Reina»—d'on diu Escolano que Felip II es feu portar un paviment hermoíssim—i vorem muntans de sal. Pugem per un camí prou empinat i tenim que deixar el auto on acaba el camí, a mijant ascensió. Ara convé portar esparidenyes i un bon garrot. Així es munta bé, es passa un túnel i trobem—altra volta—l'infinit. Per una senda i en mig d'un pinar, s'arriba al cap, que és un quadrilàter com una terrassa, per a berenar, per a escoltar en gramòfon coses de Wagner o per a a sentir-se romàntic mirant al lluny—o mirant al prop si va prop una hermosa companyona—. Som en una gran avançada—la més gran avançada del sud del nostre regne vers la mar; a prou centenars de metres—segurament passarà del miler—dins la mar, a d'aquesta mar que els italians diuen seua, però que sembla més joiosa de que l'apel·lem nostra...

joan beneyto i perez

llegiu "acció valenciana"

nica, tan sòlida, ferma i tan personal, sobre la qual descansa la seua obra i treballara amb l'inspiració rònegament.

Inspiració i tècnica son dues coses diferents. L'artista naix amb la primera i la segona s'adquireix a força d'estudi i constància. Una inspiració fresca, jove, s'enruna si no descansa sobre una base ferma; i al revès, una tècnica robusta és treball poc menys que estèril si no es té la primera condició, que no s'adquireix.

L'una i l'altra es complementen i juntes donen la personalitat, i la personalitat musical de Palau és indiscutible.

«En la seua terra ningú és profeta» i quelcom d'això li passa a l'autor de «Homeatge a Debussy», que no sols triomfa plenament fora del País Valencià, sinó que el seu nom sona més enllà de les fronteres d'Espanya, posant altíssim el nom de la nostra pàtria.

La resta del programa era: una suite de Holst (per a instruments d'arc), un Inter-

mezzo d'Arensky i la coneguda «Marxa militar» de Schubert.

La «Suite Saint Paul's», de Holst porta ben marcada la personalitat de l'autor de «Els planetes»; els quatre temps són molt variats; la bledania i frescura de la «giga», el disseny que no abandonen els seconds violins en l'«Obstinato»; els compasos de «solo» de violí i quartet, que li valgueren uns aplaudiments al primer violí en l'«Intermezzo» i la briositat del «finale».

Fora de programa tocà l'orquestra una «Zambra» de Turina.

A propòsit de l'obra de Holst, recorde que quan el mestre Arbós, als concerts de final de curs de l'any 1926 tocà els quatre primers temps de «Els planetes» de Holst (Mart, Venus, Mercuri i Júpiter), prometé des dels programes donar-nos a conèixer la resta del sistema Solar (com l'obra te set temps, supose seran Saturn, Urà i Neptú). Els podem esperar?

l. sánchez i fernández

el guia excursionista

Penya amunt puja la colla, tots són contents; dels seus llavis sortix una cançó del temps de l'infantesa. Mireu-los a la cara i veureu com els besos del sols els ha fet bruns, el vent passa xiulant i, a l'abraçar-los, curtix la seua pell. Al cap va el guia, els seus passos no dubten, comeix ben bé el terreny; havent naixcut entre les penyes, des de petit camina per elles, que ja el coneixen, i li amostren les meravelles amb que les dotà Natura. Ell no és egoista, les amostra als companys per a què a l'anar-se'n pel món porten dintre els ulls la llum d'aquest sol que ens comunica optimisme.

Ja hi són al cim i allí descansen, el guia aprofita aquest temps copiant al seu àlbum, una vegada més, el paisatge. Després trau un «croquis» del camí que ha seguit, que tal volta siga més curt que l'altre, quan vaja a casa els comparará i farà les esmenes pertinents.

Mempreuen altra volta el camí, al botar un marge un es llastima, no vos apureu, el guia sap també de cures, i si es precis farà una «camilla» amb cordes i branques; estem de sort, no és res, un petit esgarrany i pot acaminar.

Fà un dia magnífic, el cel amb mantell blau de Puríssima, tot arreu groc de sol; la vall ens sembla un tapís de taula de bitllar, esguitat de terrossets de sucre; a lo lluny, dalt del cim, n'hi ha neu... Sols manquen uns pastors i uns moltons per a que siga un bellem!

Del campament ja ens han vist vindre, ja contesten als nostres crits i al cap de poc temps ja estem entre ells, el guia ens distribuix les tendes, i... va a fer-nos el dinar.

Al vespre n'hi ha jocs de muntanya... fogueres i cançons.

* * *

Heus ací, amic, com després d'aquesta jornada dorms ben bé al teu llit de campanya, sense notar cap molèstia.

Tu em diràs que preferixes les comoditats del teu llit amb matalaps molls i coixins blanets, jo també, però digues-me: de que et servix l'ésser el rei de la creació, si no comeixes el teu regne? De que et servix saber que el País Valencià es bell, si sols has vist les quatre parets de la teua cambra?... Digues-me, dintre una botella d'or, hi ficaries porqueria? Cert que no, veritat? Aleshores, perquè omplis els teus pulmons amb l'aire viciat dels espectacles a locals tancats? Creus que a la Naturalesa no n'hi ha representacions mes boniques? T'equivoques!

Si eres músic, escolta els anyells; si pintor no hi ha ni que parlar; si poeta mira dos coloments fent-se l'aleta; si escultor..., en una paraula, si eres artista no pot, per més, deixar d'atraure't.

No dubtes, l'excursionisme és la teua vida, ell et comunicarà la fortaleza que necessites per a continuar la lluita pel pà, nosaltres no cregues que menyspreem les pessetes, l'excursionisme també es fa amb diners.

I si per un atzar et fà falta qui et dirigisca, recorda que al cap de la colla, sempre en amunt, va el guia...

g. v.

el cinema

una estrena i una represa

Ben clara apareix la diferència específica del cinema ianqui en relació al que hom sol apel·lar europeu. Mes realment hom pot classificar el cinema d'avui segons els continents geogràfics? O mes bé—i això és el que jo crec—cal parlar de cinemes nacionals? Hi ha un cinema ianqui, a Amèrica; hi ha un cinema alemany a Europa. En quant a l'esplèndida realitat russa cal posar-la en el lloc marginal—extraeuropeu—que li pertoca.

Es així doncs, que en parlar del *cinema europeu* tot i no perdent d'esment el naixent esforç d'anglesos—vegi's el *Piccadilly*, de Dupont—i francesos—vegi's *Sous les toits de Paris* de René Clair—hom pensa sempre en el film alemany.

En aquests dies darrers hem tingut ocasió de comparar dues obres, recents, del *mut* de aqueixos dos grans centres productors: Hollywood i Neubabelsberg.

Fundamentalment, que és el que ens fa trobar una atmòsfera tan distinta, entre dues obres d'un mateix gènere realitzades a cadascun d'aqueixos centres? Al meu entendre és que en la tècnica dels actors alemanys predomina allò que podríem dir *la furor expresionista*, que en la seva agudització extrema ens mena per la comèdia al *vaudeville*, pel drama al *guignol*. Aquesta força expressiva fa un viu contrast amb la *serenitat* que comporta la tècnica ianqui. Sembla que fatalment el virus literari del teatre europeu ha enverinat també

el cinema alemany que semblava el més robust.

Son dos punts de mira tan dissemblants que en moltes de les grans figures germàniques captades pel cinema ianqui—Murnau, Jannings—sura aqueix tò trascendent, hiperestesià.

***

Tenim en aquest dies dues films per a comparar: *Manolesco*, *Verges Modernes*. Dues magnífiques imatges femenines: Brigitte Helm, Joan Crawford, El perfil arcaïtzant a la Mestrovich de la primera, junt a la mirada humida ingenua de la segona. La mes refinada *vamp* de l'*screen* junt a una *flapper* de fons purità. La projecció plàstica de tot allò que de tortuositat, de vellúria, de descomposició, té la nostra civilització, junt a la sanitat d'altra que s'inicia.

I sustraguent-se a tota inclinació interessada, el pensament que de la confluència d'aqueixes dues tècniques, en pot neixer d'altra, amb el llast de la primera, amb la magnífica humanitat de la segona.

Mes açò, hi ha un lloc del mon on sembla estar realitzant-se ja. En aquesta hora present, l'Orient fecundant ha pres el camí de la Rússia.

e. g. n.

València, febrer, 1931.

prec

als subscriptors de fora, d'omplir i remetre a d'aquesta administració (amb un céntim de franqueig) l'adjunt butlletí per a enviar gratuïtament exemplars d' **acció valenciana** a les persones de professió intel·lectual, entitats, etc., de les ciutats viles i vilatges valencians, que els preocupe la cultura moderna.

nom	títol	adreça	població

la veu del lector

Obrim hui aquesta secció, des de la qual respondrem a totes les consultes que sobre Bibliografia ens facen els nostres llegidors. Aiximateix publicarem aci els articles que els nostres lectors ens envien i que, mereixent-ho, s'ocupen de diversos aspectes del moviment valencianista.

* j. p., *albacèr*.—En el nostre poder la vostra lletra. Les normes tardaran encara en ésser editades tres o quatre mesos, per tal com és molt difícil reunir a tots i tindre les conferències necessàries per a d'això. Digau-nos que fem de la vostra ajuda, si la guardem en dipòsit fins la impressió de les Normes o vos la retornem.

***

«Lo feix que lligá En Jaume no's pas desfet encara, y placia a Deu que no's desfassamay».

vicent w. querol
1887

studio cinæs

amb la col·laboració
d'«**acció valenciana**»
presentaran al **cinema suizo**

divendres 20 a les 22

sessió única

aragnidos

producció l. u. c. e.

una producció còmica 1912

una comparació de dues produccions d'aqueixa época. una europea per **max linder** i una altra de ianqui per **harold lloyd**. es tracta de films antics que serveixen per a demostrar els avanços del cinema.

ballet mecanique

assaig de cinema pur

yedo

gran film dramàtic japonés

«¡Desdixats els pobles que no senten los plers de la poesia o que no han tengut poetas! Nascuts y morts en l'ombra, com races inferiors y desvalgudes, no deixen pas un recort de son trànsit ignorat sobre la terra».

***

«No plorém un passat que no pot renai-xer; pero guardém lo tresor sagrat de les virtuts antigues com la llavor fecunda y sempre sana de la nostra vitalitat, donant gracies a Deu, que ens ha fet veure millors temps».

***

«La tasca gloriosa, pero difícil, que'ns está comanada, oh trovadors de Catalunya, es la de deixondir l'esperit endormiscat y llort en los braços del sensualisme de la materia».

***

«Nascuts vora eixa mar llatina, engendrada de la deesa del amor y de la hermosura, tots ohim dins del ánima lo ressó dels canticos immortals que sonen al entorn de les platjes mediterranees fa prop de trenta segles».

***

«Lo feix que lligá En Jaume no's pas desfet encara, y placia a Deu que no's desfassamay».

el català acadèmic i el comarcal

d' esport

(vé de la pág. 3)

Pel mes d'octubre passat i amb motiu de l'aparició del jove setmanari espanyol republicà *Avant*, vàrem escriure per a d'ell un article que, per circumstàncies que no son del cas, no fon publicat.

Entre altres coses hi dèiem:

«L'unitat idiomàtica és el primer símbol de fortitut de les races fortes per ésser la seua millor arma política».

«Un idioma no deu impurificar-se ni àdhuc per raons de tàctica i oportunisme. Si el lema de la política valenciana és, per sobre de tot, conrear, propagar i unificar l'idioma, creant una cultura nacional, com ho aconseguirem suttllant-lo de barbarismes?; sense aquesta voluntat de desfigurament prou que marcarem el segell de l'influència castellana».

«El nostre renaixement, encara que ha d'ésser integral, defensa en primer lloc interessos espirituals i no pas baixos egoismes».

«Es tracta no ja de principis sinó d'essències. Una doctrina es pot discutir amb altra doctrina i una passió es pot combatre amb altra passió, però un idioma no admet més dilema front a un altre que el vol anorrear, que alçar-se contra d'ell amb tota la seva franca grandesa».

«L'oportunisme jo l'entenc en el nostre cas escrivint l'idioma en estil planer i no pas erudit o preciosista, però jamai traint a gratient la seua riquesa i el seu esperit».

«Per què, doncs, s'han d'ajupir els valencians davant la forta llei de les gramàtiques estrangeres i els mateixos *valencianistes* li han de bandejar la llei suau de la gramàtica del propi idioma ocultant-li les seues belleses, les seues pureses i fins les seues fortes però magnífiques asprors?»

«Es dubta encara de la gran realitat valenciana? Qui en dubte no coneix el país valencià».

Tractant de la mateixa qüestió han aparegut ja en aquestes mateixes pàgines articles magistrals. Volem donar també la nostra opinió.

Hom creu que València ha actuat amb retràs en la renaixença catalana. Doncs bé, resulta que la *incorporació* de València a la renaixença general de Catalunya va ocórrer en l'any 1763—setanta anys avans que l'Aribau escriguera la famosa Oda a la Pàtria—quan En Carles Ros va publicar un vocabulari valencià i una gramàtica valenciana. I va ésser En Pere Labèrnia i Esteller, fill del Mestrat, qui va escriure el primer Diccionari etimològic català-castellà-llatí i castellà-català, obra que meresqué de tothom els més grans elogis, i com a grans poetes comptem amb En Querol i Mossen Garcia Girona, cel-lebre aquest pel seu poema del Mestrat «Seidia» (1).

Respecte a la qüestió dialectal estem perfectament d'acord que hi ha formes horribles, però hem d'afegir que per a nosaltres, valencians, son horribles, hui com hui per l'insignificància de la seua extensió dins del nostre territori, que demostra la seua anormalitat filològica. Tanmateix, malgrat les anormalitats, les vacil·lacions i les irregularitats, el poble pot ensepegar la llei filològica de la seua evolució i si la troba, imposada per raons naturals i de cultura, no hi ha res a fer sinó acceptar el fet idiomàtic per horrible que pugja semblar a la resta del mon.

Tot i essent un estusiasta de l'unitat de tota la llengua catalana no'ns esporugueix el problema dialectal. Creguem que el que més s'aparte de la realitat sucumbirà. Creguem que València ha sucumbit ja i que sols té dos decretes Catalunya (no ja en el sentit de dins a fora sinó de fora a dins) o Espanya. Però si es plantejés encara el cas de València sola (la nostra catalanitat de dins a fora) mereixeria tot el nostre respecte sempre que respongués a Xo que a d'això compromet en l'ordre internacional lingüísticament i políticament.

Seria absurd negar l'influència de la gran i abundant premsa catalana de Barcelona, de les revistes, dels llibres, etc. I seria follia, afegim nosaltres, que els valencians rebutjàrem aquesta influència, que ha recullit i modernitzat, l'esperit de l'ànima catalana dels més i millors literats clàssics, valencians tots ells.

Tanmateix, repetim-ho, no ens espanta el dialectalisme, ni el localisme valencià encobert o descobert, car el primer caurà confós amb els enemics de la llibertat valenciana i el segon no hi ha perque combatre'l si arribara a capir camins nous de triomf i de dominació...

No devem oblidar que el senyor Bofill i Mates parlant dels dialectes en els seus bons temps nacionalistes, va dir en 22 de febrer de 1916 a l'Ajuntament de Barcelona; «des florides dels idiomes han pres, de costum, la forma dialectal, que és la forma més planera, més a flor de terra podriem dir, que serva l'ingenuïtat i la vigoria de l'ànima popular de la qual es nodreixen totes les literatures».

No hi ha dubte que un valencià posat a escriure una obra de valor científic l'escriurà segurament en català perfecte i no pas en català dialectal, per ésser més fàcil i de major prestigi, però si al capdavant l'escriguera en dialecte ço important és el que es diu i que el poble l'entenga.

Cal no precipitar la marxa natural de les coses. Un dia el valencià literari s'estengué per tot Catalunya propagant-se per tot Europa i és el català de tots (com italià és el toscà, alemany el prussià i espanyol el castellà). Ara com ara les coses han variat molt: València hui va, francament, a la qua tant de la cultura espanyola com de la catalana; l'espanyol ha fracassat a València sorollosament; el nostre idioma està força corromput, en llavis de pagesos analfabets, però conserva les seues lleis inmutables i va evolucionant i, a més a més, tenim una renaixença...

L'evolució és un fenomen que no admet la imposició, ha de realitzar-se sense que la gent se n'adoni; la llengua acadèmica no s'imposa de cop i volta.

v. m.

(1) València té la gloria d'haber començat molt ans que les províncies germanes. Sens parlar de Ximeno, de Rodríguez y Fuster, que prestaren senyalats servicis a la lliteratura llemosina ab les seues biblioteques; sense fer menció detallada dels escrits de Sales, ni de En Francese Cerdá y Rico, com d'altres escriptors que donaren a conèixer los tresors de la nostra parla, poden contarse com a primers iniciadors en la restauració a Joan Collado que publicá en l'any 1755 poesies valencianes; en 1763 Fr. Lluís Galliana, y en lo mateix temps Carles Ros, entusiasta llemosinista y principal promovedor del renaixement, en

sanitat del cos sol ésser el més fort fonament de la salut de l'ànima («mens sana in corpore sano»).

A banda d'això, que per raons polítiques mereix la nostra atenció particular, no devem llançar a l'oblit la conveniència de la difusió dels hàbits d'enedat que fan pujar la vàlua dels individus a tot arreu i minvar el conreu de tant de malalties com la Humanitat pateix.

I pel que té relació amb la força i amb l'habilitat, si poguérem espolsar de la nova generació el cult per el «campionisme» assoliríem un gran bé, doncs aleshores tothom seria convençut de l'idea de la gimnàstica higiènica, de les carreres a peu, de la marxa, dels salts; dels llançaments del disc, dels i javeina; de l'alçament del pés, de la natació, del ciclisme, del futbol, del cistell («basketball»), de l'esgrima, de la boxa, del tennis, del cavall, de la pilota, del ball, etc., etc., sense curarse sinó de treure del cos les energies naturals per a arribar on permetesquen a cadascú les seues condicions de múscul, nervi, cor i intel·ligència o voluntat. Vegeu a Txecoslovàquia, per exemple, als Sókols, que omplin tots els llocs destinats als exercicis físics amb la rònega pretensió de donar a la seua pàtria la massa més gran de ciutadans i ciutadanes en perfecte estat de salut i de disposició per a complir amb els seus deures. I ben públic és ja per a tothom el que val eix país i la categoria que va assolint jorn a jorn, per la seua seriositat i la seua dinàmica, filles d'un nivell de conreu intel·lectual i corporal dels més espatats i curats de dalt a baix i de baix a dalt.

Aquest és un dels aspectes que'ls elements directius del moviment renaixentista valencià deuen desenrotllar el més depressa possible, sense lluitar contra els espectacles industrials, sinó aprofitant més bé de l'entusiasme, de la apasionament, del partidisme, de la devoció per els campions i participants, per a traure el més gran partit a favor del millorament del nostre poble: que hom conega de prop, i quan més prompte, els aventatges d'una campanya fortament empresa en aquell sentit.

josep j. sanchis i zabalza

madrid febrer 1931.

Esser valencianista és parlar la nostra llengua a tothora, és protegir les nostres publicacions, és posar per damunt de qualsevol idea l'idea de la Pàtria Valenciana, és servir-la decididament, sempre, àdhuc amb sacrificis

---

aquella centuria. Els fundadors de lo «Diari de València» també contribuïren, publicant en 1790 les *Troves* de Mosen Jaume Febrer y una colecció d'*Adagis* valencians. Les perturbacions que dugué la guerra ab lo francès, paral·licaren el moviment, no sens que la musa nativa es manifestara posá al servici de la política, caracter que tenen la majoria de les composicions de l'època.—*Constantí Llombart*. «Los Fills de la Morta-Viva», 1879, preàmbul, pág. XI.